

УДК 378.147.227

DOI: 10.31652/2412-1142-2019-53-207-210

С.М. Резнік, Харків, Україна / S. Reznik, Kharkiv, Ukraine

e-mail: svreznik@i.ua

КЕРУВАННЯ САМОСТІЙНОЮ РОБОТОЮ СТУДЕНТА ЯК ВАЖЛИВА ФУНКЦІЯ ВИКЛАДАЧА-ЛІДЕРА ХХІ СТОЛІТТЯ

Анотація. У статті проаналізовано результати анкетного опитування студентів щодо особливостей самостійної позааудиторної роботи. Визначено, що найбільш часто студенти шукають інформацію в Інтернеті за дисциплінами, виконують письмові домашні завдання, вивчають додаткову інформацію не за програмами навчання та читають конспект лекцій. Найрідше виконуються такі специфічні види роботи як курсове проектування та розрахункові роботи. Особливу увагу було приділено аналізу того, наскільки студенти готові навчатися кожного дня та протягом тижня, оскільки саме старанне, постійне, неперервне навчання приносить найкращі результати. Кожного дня або декілька разів на тиждень або вивчають конспект, та/або читають навчальну літературу, та/або читають наукову літературу 61 % студентів, що, з одного боку, є непоганим показником, але, з іншого, це означає, що 39 % опитаних навчаються явно недостатньо. Стосовно старанного навчання кожного дня – показники набагато нижчі. Всього 40 % кожного дня займаються якимось видом самостійної роботи, при чому тільки 10,5 % кожного дня читають або конспект, або навчальну, або наукову літературу. Загалом, як видно з отриманих нами результатів, самостійна робота студентів потребує значної інтенсифікації. На основі результатів опитування обґрунтовано, що в сучасних умовах інформаційного суспільства підвищується значущість керування самостійною роботою студента як важливої функції сучасного викладача-лідера.

Ключові слова: самостійна робота студентів, викладацьке лідерство, удосконалення самостійної позааудиторної роботи.

A STUDENT'S INDIVIDUAL WORK MANAGEMENT AS AN IMPORTANT FUNCTION OF A XXI-CENTURY TEACHER-LEADER

Abstract. The article contains the analysis of students' questionnaire polling as to particulars of their individual work. It is determined that most often students surf the Internet for information on their subjects, study additional information, though not related to their study, and read their lecture notes. The most seldom-made kinds of work are such specific tasks as semester papers and calculation tasks. Special attention was paid to analyzing how students are prepared to study on a daily basis and during the week, because it is industrious, permanent, uninterrupted learning that yields the best results. 61% of students either learn their notes and/or read training literature and/or read scientific literature every day or several times a week which, on the one hand, is a quite a good result, though on the other hand it means that 39% study insufficiently. As to industriousness in learning, the data obtained is much worse. Only 40% do some sort of individual work every day, and only 10.5% read either lecture notes or training or scientific literature daily. Generally, as can be seen from the obtained results, students' individual work needs to be significantly intensified. It is substantiated on the basis of the polling results that at current conditions of information society, the significance of managing students' individual work as a function of a modern teacher-leader increases to a great extent.

Key words: students' individual work, leadership in teaching, improvement of individual extracurricular work.

Постановка проблеми. Становлення та розвиток викладацького лідерства педагогів вищої школи є важливою проблемою сучасної теорії та методики професійної освіти. Викладацьке лідерство можна розглядати, з одного боку, як здатність до виконання адміністративних функцій педагогів, у тому числі громадських доручень, та, з іншого, як здатність до найбільш ефективного викладання. Останнє відповідає сучасним тенденціям розвитку суспільства та передбачає особливі уміння викладача до організації навчального процесу, використання інноваційних підходів, співпраці зі студентами, застосовування викладачем індивідуального підходу, варіативних методів навчання, різноманітних засобів стимулювання та мотивації тощо. Окремим важливим напрямом роботи викладача-лідера є керування самостійною роботою студентів, що в сучасному інформаційному світі особливо актуально.

Аналіз попередніх досліджень. Питанням удосконалення викладацької майстерності присвячені роботи І. Зязюна, В. Гриньової, Р. Гуревича, А. Коломієць, С. Сисоєвої та ін. Проблема освітнього лідерства, у тому числі лідерства у викладанні, розглядається у працях Т. Гури, С. Калашнікової, О. Паламарчук, Ю. Рашкевич, О. Романовського та ін. Удосконалення самостійної роботи студентів вивчають Н. Бідюк, І. Дацків, В. Лівенцова,

Н. Пасмор, Л. Тютя, С. Шаров тощо [1; 2 та ін.].

У той же час вважаємо, що динамічне інформаційне середовище сьогодення потребує розробки актуальних рекомендацій ефективного супроводу та керування викладачами самостійною роботою студентів, але це питання *недостатньо досліджено* у сучасних педагогічних працях.

Метою статті є обґрунтування необхідності керування самостійною роботою студента як важливої функції сучасного викладача-лідера.

Виклад основного матеріалу. Самостійній роботі студентів сьогодні надається важлива роль у засвоєнні ними змісту професійної підготовки, що відображено у навчальних планах та програмах. У той же час, вважаємо необхідним вивчення особливостей самостійної роботи сучасних студентів для розуміння шляхів її удосконалення.

З метою проведення опитування студентів було розроблено анкету, в якій їм потрібно було відзначити, наскільки часто вони займаються різними видами діяльності в процесі самостійної позааудиторної роботи. Для кожного виду роботи (див. табл. 1) студенти обирали один із шести варіантів відповідей: «кожного дня», «декілька разів на тиждень», «декілька разів на місяць», «декілька разів в семестр», «не займаюсь», «важко відповісти».

У даній статті ми пропонуємо результати анкетування 124 студентів як гуманітарних, так і інженерних спеціальностей: у 2017/2018 навч. році в ньому взяли участь студенти 3-6 курсів факультетів соціально-гуманітарних технологій, технічного машинобудування, фізико-технічного Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

Для визначення того, які види самостійної роботи студенти виконують найчастіше, було розраховано коефіцієнт значущості. Цей коефіцієнт дозволяє охарактеризувати вагомість певного показника порівняно з іншими. Значущість характеризується певною часткою у межах одиниці, тобто сума коефіцієнтів значущості завжди дорівнює одиниці. Для розрахунків відповіді студентів були переведені у бали: «кожного дня» – 5 балів, «декілька разів на тиждень» – 4 бали, «декілька разів на місяць» – 3 бали, «декілька разів в семестр» – 2 бали, відповідям «не займаюсь» та «важко відповісти» по 1 балу. Коефіцієнт значущості визначався як поділ суми балів, призначених N студентами за i -м показником на суму балів, призначених N студентами за n показниками [3].

Результати обчислення коефіцієнту значущості наведені у таблиці 1.

Як видно з таблиці 1, найбільш часто студенти шукають інформацію в Інтернеті за дисциплінами, виконують письмові домашні завдання, вивчають додаткову інформацію не за програмами навчання та читають конспект лекцій. Найрідше виконуються такі специфічні види роботи як курсове проектування та розрахункові роботи.

Таблиця 1

Коефіцієнт значущості різних видів самостійної роботи

№	Види самостійної роботи (за зменшенням коефіцієнту значущості)	Коефіцієнт значущості
1	Пошук інформації в Інтернеті за дисциплінами	0,141
2	Домашні письмові завдання	0,128
3	Вивчення додаткової інформації не по програмам навчання (для саморозвитку)	0,123
4	Вивчення конспекту	0,117
5	Читання навчальної літератури	0,110
6	Виконання рефератів	0,104
7	Читання наукової літератури	0,103
8	Виконання курсових проектів	0,096
9	Розрахункові завдання	0,078

Шукають інформацію в Інтернеті по дисциплінах, які вивчаються, кожного дня 27 % опитаних студентів, декілька разів на тиждень – 35 %, декілька разів та місяць та в семестр – тільки 21 % та 15 % відповідно, жоден студент не відзначив, що не використовує Інтернет. Такі результати в інформаційну епоху не є дивними, Інтернет – найпоширеніший канал інформації сьогодні. Але, з іншого боку, це накладає додаткові вимоги на сучасного викладача. Отримані результати, що Інтернет для пошуку інформації використовується значно частіше, ніж навчальна та наукова література, непрямым чином свідчить, що в цьому ресурсі студенти не шукають підручники та наукові статті онлайн, а, отже, актуальною проблемою є якість інформації, яку споживають студенти, та розвиток у них критичного мислення. Відомо, що Інтернет містить джерела з помилковою, не верифікованою, неточною, недостатньо повною інформацією. Здатність критично оцінювати ці джерела – не тільки важливе загальне уміння для сучасних студентів, але й запорука їх якісного позааудиторного навчання. З цієї точки зору, бажано було б, щоб студенти віддавали перевагу достовірним джерелам, якими є, зокрема доступна онлайн наукова та навчальна література.

Інша проблема – розвиток академічної доброчесності у студентів. На жаль, при виконанні цілої низки робіт студенти можуть копіювати текст із відкритого доступу в Інтернет. Проблема плагіату сьогодні стоїть дуже гостро. Поширеність інформації замість розвитку аналітичних та критичних умінь, іноді використовуються для «полегшення життя», що не відповідає вимогам професійної освіти. Саме тому ми вважаємо досить застарілою формою роботи виконання студентами рефератів, адже іноді ця робота вже не є аналітичним оглядом різних літературних джерел, а використанням «готових» робіт з відповідних численних сайтів. Проте, як свідчить наше опитування, виконання рефератів є досить поширеною роботою: 34 % та 33 % студентів відзначили, що виконують її декілька разів на місяць та декілька разів у семестр відповідно.

Другим видом самостійної роботи за частотою виконання виявились письмові домашні завдання: 16 % студентів працюють над ними кожного дня, 42 % декілька разів на тиждень, по 16 % - декілька разів на місяць та в семестр, тільки 5 % не виконують такої роботи, 4 % не відповіли (вказали «важко сказати»). Можна відзначити, що письмові роботи змушують значну кількість студентів працювати найбільш сумлінно. Такі завдання можуть бути досить продуктивними, особливо якщо вимагають самостійного мислення, різностороннього аналізу, власних узагальнень, вирішення практичних завдань тощо. Цікаво, що розрахункові завдання студенти виконують набагато рідше, і це характерно не тільки для студентів-гуманітаріїв, але й для студентів технічних спеціальностей (останні найчастіше відзначали відповідь «декілька раз на семестр» для розрахункових робіт – 48 %, «декілька раз на місяць» – 28 % опитаних). Можливо, причина в їх значній трудомісткості. Для всієї сукупності опитаних: 34 % студентів виконують таку роботу декілька разів в семестр, 19 % – декілька разів на місяць, 19 % – не виконують, 15 % – не відповіли, і тільки 12 % працюють над розрахунковими завданнями декілька разів на тиждень.

Відносно активно студенти працюють із конспектом лекцій, власне, читають його частіше, ніж навчальну та наукову літературу. Можна припустити, що студентам зручно та корисно використовувати власний конспект лекцій, оскільки в ньому скорочено та структуровано наведено найбільш важливий матеріал, крім того конспект дозволяє пригадати саму лекцію, а доступність її викладу педагогом є запорукою вивчення матеріалу достатньо ефективно. Але не менш важливим має бути й читання різноманітних, у тому числі додаткових, навчальних та наукових джерел. Згідно з нашим опитуванням: 37 % студентів читають конспект декілька разів на тиждень, 27 % – декілька разів на місяць, 23 % – декілька разів у семестр. Навчальну літературу читають 30 % студентів декілька разів на тиждень, 35 % – декілька разів на місяць, 21 % – декілька разів у семестр.

Але найбільше занепокоєння викликає явно недостатнє вивчення студентами наукової літератури. Прямо вказали, що не читають її 14 % опитаних, ще 6 % – було важко відповісти, тобто 20 % студентів практично не звертаються до такого виду джерел інформації, що має бути неприпустимим для особистості, яка бажає отримати вищу освіту. Для порівняння: стосовно читання конспектів таких студентів було 4 % та 3 %, стосовно навчальної літератури – 7 % та 5 % відповідно. У той же час, вивчення наукової літератури є запорукою різносторонності освіти, розвитку наукового мислення, інтелектуальних здібностей, здатності розуміти методологію дисципліни тощо. Отже, викладачам вищої школи потрібно проводити спеціальну роботу для стимулювання студентів до глибокого аналізу сучасної наукової літератури.

Відповідно до предмету нашого опитування, більшість питань анкети стосувались самостійної роботи студентів, спрямованої на глибоке засвоєння змісту навчальних дисциплін. Питання стосовно вивчення додаткової інформації не за програмами навчання в університеті було додано до анкети, оскільки широку ерудицію та різносторонній саморозвиток студентів ми вважаємо важливим. Як і передбачалось, студенти переважно приділяють значну увагу такому саморозвитку. Інформаційне середовище сьогодення стимулює допитливість та надає широкі можливості для його задоволення, й, якщо студенти користуються такими можливостями – це можна тільки вітати. За отриманими результатами, 27 % студентів вивчають інформацію для саморозвитку кожного дня, 21 % – декілька разів на тиждень, 23 % – декілька разів на місяць. Але все ж було виявлено й негативні фактори: 8 % студентів вказали, що не займаються таким видом діяльності, 10 % – було важко відповісти. Отже, 18 % опитаних студентів практично не приділяють уваги додатковому саморозвитку та потребують спеціальної роботи для усвідомлення важливості різносторонньої освіченості та загальнокультурних знань.

Особливо увагу, на наш погляд, потрібно звернути на те, наскільки студенти готові навчатися кожного дня та протягом тижня, оскільки саме старання, постійне, неперервне навчання приносить найкращі результати. За результатами нашого опитування, як мінімум декілька разів на тиждень займаються одним або декількома видами самостійної роботи 83 % студентів. Але, як вже зазначалось, переважають такі види діяльності як пошук інформації в Інтернеті та виконання письмових домашніх завдань. Кожного дня або декілька разів на тиждень або вивчають конспект та/або читають навчальну літературу та/або читають наукову літературу 61 % студентів, що, з одного боку, є непоганим показником, але, з іншого, це означає, що 39 % опитаних навчаються явно недостатньо. Стосовно старанного навчання кожного дня – показники значно нижчі. Всього 40 % кожного дня займаються якимось видом самостійної роботи, причому тільки 10,5 % кожного дня читають або конспект, або навчальну, або наукову літературу.

Загалом самостійна робота студентів потребує значної інтенсифікації та спеціального керівного супроводу,

що є важливою функцією сучасного викладача-лідера. У процесі керівництва самостійною роботою потрібно приділяти особливу увагу письмовим завданням, оскільки студенти працюють над ними особливо плідно, а також інтенсифікації читання ними навчальної, а особливо наукової, літератури, розвитку у студентів критичного мислення, академічної доброчесності, широкої ерудиції, їх спрямуванню на більш насичену, посилену, активну самостійну позааудиторну роботу кожного дня.

Висновки. Таким чином, за результатами анкетування при самостійному засвоєнні навчального матеріалу студенти найбільш часто шукають інформацію в Інтернеті, виконують письмові домашні завдання та читають конспект лекцій. Але тільки 40 % опитаних студентів кожного дня займаються якимсь видом самостійної роботи. На основі результатів опитування обґрунтовано, що в сучасних умовах інформаційного суспільства підвищується значущість керування самостійною роботою студента як важливої функції сучасного викладача-лідера.

Список використаних джерел:

1. Пасмор Н.П. Бібліотечно інформаційне забезпечення самостійної роботи студентів: монографія / Н.П. Пасмор. – К.: Кондор, 2005. – 104 с.
2. Шаров С.В. Дидактичні умови організації диференційованої самостійної навчальної діяльності студентів педагогічного університету: монографія / С.В. Шаров. – Мелітополь: Люкс, 2011. – 162 с.
3. Черепанов В.С. Экспертные оценки в педагогических исследованиях / Черепанов В.С. – М.: Педагогика, 1989. – 152 с.